

מולד המרכז להתחדשות הדמוקרטיה

ליאת שלזינגר

בכל מחיר

כך מימנו כספי
ציבור פעולות
"תג מחיר"

בכל מחיר: כך מימנו כספי ציבור פעולות "תג מחיר"

רבים מאמינים כי מאחורי פעולות "תג מחיר" עומד קומץ "עשבים שוטים" – נוער שוליים שיצא מכלל שליטה. אלא שמסמכים הנחשפים כאן לראשונה מוכיחים כי מדובר בשיטה מחושבת לפגיעה בכוחות הביטחון ובפלסטינים, שנהגתה על-ידי בכירי הנהגת המתנחלים. ישראלים רבים יופתעו לגלות כי כספי המסים שלהם זרמו לעידוד פעולות בלתי-חוקיות נגד בניהם ובנותיהם המשרתים מעבר לקו הירוק

בשנים האחרונות עולות לכותרות לעתים קרובות פעולות "תג מחיר" המכוונות נגד כוחות הביטחון, פלסטינים המתגוררים בשטחים וערבים אזרחי ישראל. פעולות עברייניות אלו מטרידות הן את רשויות החוק והן את הציבור הרחב בישראל. עם זאת, מעטים יודעים להסביר כיצד צמחה התופעה, מה מטרתה ומהם מקורות המימון שלה. עוד פחות ישראלים יודעים לספר כי מי שיזמו את המדיניות האלימה הפוגעת בבניהם המשרתים בצה"ל ובפלסטינים חפים מפשע – ממומנים ביד נדיבה מכספי המסים שלהם-עצמם.

"תג מחיר" מצטיירת בציבור הרחב כתופעה שמונהגת בידי נוער שוליים. למעשה, מדובר במדיניות מתוכננת ומתואמת שצמחה בלב הממסד המתנחלי ופותחה בידי גופים הממומנים, למרבה ההפתעה, מקופת המדינה. בניגוד לסברה הרווחת, פעילות "תג מחיר" איננה מכוונת נגד אוכלוסייה פלסטינית בלבד ונוצרה בראש ובראשונה במטרה "לגבות מחיר" ולפגוע בפעילות חיילי צה"ל וכוחות הביטחון.

על רקע מעשי אלימות רבים שבוצעו על-ידי מתנחלים, ניסתה הנהגת יש"ע להדוף את הביקורת הציבורית בטענה שאין זו אלא תופעה שולית המאורגנת על-ידי "עשבים שוטים". המציאות שונה בתכלית: מי שפיתחו את מנגנון "תג מחיר" הם ועדי המתיישבים בשטחים הנהנים ממימון ציבורי נדיב, ובראשם ועד מתיישבי השומרון. הוועד הוקם ב-2008 על-ידי ראש המועצה האזורית שומרון, גרשון מסיקה. העמותה ממומנת באופן ישיר על-ידי המועצה המקומית שומרון, שרוב תקציבה מבוסס על מענקים כספיים ותמיכה של המדינה.

מסיקה הפך באחרונה לדמות מוכרת בציבור, עם גיוסו כעד מדינה בפרשת השחיתות הגדולה המכונה "פרשת ישראל ביתנו". מעורבותו העמוקה במנגנון "תג מחיר" נעדרת מהסיקור החדשותי בעניינו, על אף שכבר ב-2012 חשף תחקיר "ידיעות אחרונות" חלק מהמסמכים והעדויות שקשרו לתופעה באופן חד-משמעי אותו ואת הוועד בראשות בני קצובר¹. סגנו של מסיקה, יוסי דגן, המשמש כממלא מקומו

1. "היד שמנענת את ההריסה", "ידיעות אחרונות", 6.1.2012, <http://tinyurl.com/otbhkoy>

כיו"ר המועצה, נמנה אף הוא עם מייסדי ועד מתיישבי השומרון², ואף דברר בעבר את פעולותיו³. עד היום כתובתו בהתנחלות שבי שומרון משמשת כמען הרשמי של העמותה במשרד המשפטים⁴. על אף מעורבותו המשמעותית בגוף שעודד פעילות בלתי-חוקית, באוגוסט הקרוב יתמודד דגן באופן רשמי על המשרה הציבורית הבכירה – ראשות המועצה האזורית. דגן, תלמידו של הרב דב ליאור מקריית ארבע ומקורב לח"כ אורן חזן⁵, מנסה עתה - משהפך מועמד מרכזי לראשות המועצה - לטשטש את מעורבותו בוועד הקיצוני⁶.

מסיקה, דגן וקצובר השקיעו מאמץ רב כדי למנוע פרסום ראיות הקושרות את "תג מחיר" למועצה האזורית ולוועד מתיישבי השומרון. לקראת פרסום התחקיר בעניינם איימו על כלי התקשורת בתביעה על סך מיליון שקל, וכשהאיום לא מנע את הפרסום - הגישה המועצה האזורית תביעת דיבה נגד "ידיעות אחרונות", מה שעצר פרסומים של פרטים נוספים ומנע התנהלות שיח ציבורי בנושא. בהמשך בוטלה התביעה⁷, ונמשכה על-ידי המועצה בקול דממה דקה, אך הנזק הציבורי כבר נעשה. עם זאת, בטרם בוטל ההליך, נמסרו לבית המשפט חומרים נוספים שהובילו לחשיפת ממצאים חדשים – ואלה מובאים כאן לראשונה.

עיקר הממצאים:

- **הזרמת כספי ציבור לגופים שעודדו מדיניות לפגיעה בפעילות חיילי צה"ל ופגיעה בפלסטינים.**
 "ועד מתיישבי השומרון" ו"ועד מתיישבי בנימין" - עמותות שהוקמו במימון המועצות האזוריות שומרון ובנימין וקיבלו מיליוני שקלים מהקופה הציבורית - פיתחו את מדיניות "תג מחיר" וקראו לקיום פעולות בלתי-חוקיות, שנועדו להקשות על כוחות הביטחון לפנות מבנים ומאחזים בלתי-חוקיים. עמותות אלה הוקמו כדי לפעול בדרכים שהמועצות האזוריות לא יכולות להרשות לעצמן. שורה של פרסומים פנימיים שהפיצו הוועדים כללו קריאות לתג מחיר והפרת חוק שנועדו לגבות מחיר מחיילי צה"ל, כולל ביצוע הפרות סדר והתפרעויות והקמת מאחזים. כמו כן, פרסומי הוועד שיבחו הצתת שדות ורכוש ופגיעה באזרחים פלסטינים. קריאה לאזרחים להפר את החוק ועידוד מעשי אלימות הם בגדר הסתה, עבירה פלילית על-פי חוק העונשין.
- **שותפות לדבר עבירה.** תוכנית העבודה של ועד מתיישבי השומרון - אחד המסמכים הנחשפים כאן לראשונה - קוראת לבצע הפרות סדר וחסימות כבישים, ואף מספקת לתושבים מפות עזר עם הוראות מכורטות היכן לפעול על מנת לוודא פגיעה בפעילות כוחות הביטחון. הפצת המפה היא לכאורה בגדר שותפות לדבר עבירה – כל זאת מכספי המסים של אזרחי ישראל.

2. בקשה לרישום עמותת ועד מתיישבי השומרון, משרד המשפטים, 24.3.2008. <http://tinyurl.com/ptabsce>

3. ראו לדוגמא: "נהרסו יסודות מגרשים ביישוב רבבה בשומרון", "מעריב", 17.2.2010. <http://bit.ly/iMeiyDi>

4. ראו כתובת העמותה הרשומה במשרד המשפטים, <http://tinyurl.com/prguw6p>

5. "אורן חזן: הביטחון שלנו מעל הכל", אתר "ליכודניק", 29.12.2014. <http://tinyurl.com/pvx4ccd>

6. ראו "אודות" בפרופיל הרשמי של יוסי דגן בפייסבוק, 2015: <http://tinyurl.com/o7d2acq>

7. "הפרסומים החמורים", "העין השביעית", 27.11.2004. <http://www.the7eye.org.il/135412>

רקע

"תג מחיר", תופעה שבכירים בצה"ל כינו "טרור יהודי"⁸, נועדה בראש ובראשונה לגבות מחיר, ישיר או עקיף, ממערכת הביטחון בגין כל ניסיון לפנות התנחלויות ומאחזים בלתי-חוקיים. בעקבות התסכול החריף בימין לאחר ההתנתקות, החליטו חלק ממנהיגי המתנחלים להפוך את פינוי המאחזים בשטחים למשימה בלתי-אפשרית, או לפחות קשה ויקרה מאוד⁹. משהבינו כי פגיעה בצה"ל היא הדרך היעילה ביותר למנוע פינוי, החלו ליזום פעולות בלתי-חוקיות, כולל כאלה שיובילו ל"התססת" הגזרה¹⁰, במטרה ליצור עומס על כוחות הביטחון, לייצר הרתעה בקרב מקבלי ההחלטות ולעצור פיזית את פינוי המאחזים.

מתווה הפעולה כולל, לפי נתוני המשטרה, "חסימת צמתים, יידוי אבנים לעבר כלי רכב של פלסטינים ושל כוחות ביטחון, הפרות סדר, פגיעה בקודשי דת ופעילות נגד כוחות הביטחון"¹¹. נוסף על כך, נרשמו מקרים רבים של תקיפת חיילי צה"ל ותושבים פלסטינים, פריצה לבסיסים, השחתת רכוש צה"לי, מעקב אחר כוחות הצבא, הצתת עצי זית וריסוס גרפיטי¹². במילים אחרות, האסטרטגיה מאחורי פעולות "תג מחיר" היא טרור, תיזוז והסטה של חיילי צה"ל ממשימותיהם באופן שיקשה עליהם לאכוף את החוק ולמלא אחר מדיניות הממשלה.

מי שהגו והפיצו את האסטרטגיה החדשה היו ועדי המתיישבים בהתנחלויות בשומרון ובבנימין. בשורה של פרסומים פנימיים המובאים כאן הם מצהירים באופן פומבי ומפורש כי יש לנקוט בפעולות "תג מחיר" נגד חיילי צה"ל וכוחות הביטחון כולל פגיעה באזרחים פלסטינים. לעתים הביטוי "תג מחיר" הוחלף במונח המכובס "ערבות הדדית", אבל הפרסומים של הוועד ודיונים פנימיים בקרב פעילי ימין מוכיחים בבירור שהכוונה לאותו רעיון בדיוק¹³. הקשר ההדוק בין "תג מחיר" ל"ערבות הדדית" עולה גם מעמדת השב"כ¹⁴.

כך, למשל, ב-2008 פרסם ועד מתיישבי השומרון קריאה לתושבים לנקוט בפעולות כאלו בכדי "לגרום לעומס אדיר" על כוחות הביטחון: "הגיע הזמן לשנות את צורת המאבק! במקום לרכז את המאבק לנקודת המאחז בלבד, יש לפזר אותו על פני נקודות רבות ככל הניתן... חסימה של מספר צמתים, בניית מאחזים וטילים של בני נוער במקומות לא שגרתיים בו זמנית, תגרום לעומס אדיר על כוחות ההרס ליצירת מאבק רב גזרות, חוסר שליטה של השלטון על הנעשה ובטווח רחוק הבנה שפעולות כאלו בלתי אפשריות"¹⁵.

8. "אלוף פיקוד המרכז: זה לא תג מחיר – אלא טרור", חדשות 2, 16.7.2011. <http://tinyurl.com/oa4xzbr>

9. "מקבלי ההחלטות יחשבו פעם נוספת לפני האירוע הבא", "בשבוע", 29.6.2008. <http://tinyurl.com/ns4zks8>

10. שם.

11. מתוך נתוני משטרת ישראל, דין וחשבון שנתי לשנת 2009: <http://tinyurl.com/nhk59h3>

12. "תג מאיר, סיכום שנת 2014", פרסום מאת פורום תג מאיר, 01.15.

13. "העליון: חמ"ל מאחזים אינו 'חסמב' נגד הבריטים", אלא מבצע מאורגן נגד צה"ל", "הארץ", 15.1.2012. <http://tinyurl.com/nktttq5>

14. ראו את הזימון לשימוע ששלח מנכ"ל משרד החינוך למנהל הישיבה הגבוהה "עוד יוסף חי", 18.8.11. <http://tinyurl.com/ooeo7oc>

15. "ערבות הדדית כמפתח לניצחון", מודעה מטעם ועד מתיישבי השומרון, יוני 2008. <http://tinyurl.com/nqal545>

בהזדמנות אחרת המליץ לתושבים יו"ר ועד מתיישבי השומרון, בני קצובר, לחסום את הכניסה לבסיסים צבאיים בגופם או "לקיים צעדה לכפרים שכנים"¹⁶. מסמך שהוגש לבית המשפט במסגרת תביעת הדיבה שנמחקה נגד "ידיעות אחרונות", ונחשף כאן לראשונה, מגלה את עומק מעורבותו של הוועד בתופעה. כותרתו של מאמר שפורסם באתר הרשמי של הוועד (ונמחק לאחרונה), הייתה: "ערבות הדדית. כן, יש המכנים זאת תג מחיר". במאמר מבהיר הוועד את תפקידו בכל הקשור לתופעת "תג מחיר": "אנו כוועד קוראים לציבור, עוזרים בארגון, מיידעים"¹⁷. הוועד מציג במסמך זה שאלה לפעילים - "מה הקשר לפגיעה בערבים", ומיד מציג את עמדתו: "אנחנו מאמינים שגבולות המאבק רחבים". בטקסט זה מעודד הוועד את ציבור המתנחלים לנקוט בשלל פעולות שיקשו על כוחות הביטחון: "אפשר לרדת לצומת הקרובה להתפלל או שלא, לחסום או שלא, לרדת לצומת בשפלה, לחסום או לא. ניתן להגיב, ביצירתיות, בדרך המתאימה לכל ציבור... המשטרה תגיע מהר, גם זה חשוב, לדעת שכל פגיעה היא פגיעה פורצת גבולות".

יו"ר ועד מתיישבי בנימין, איציק שדמי, קרא גם הוא למתנחלים ליזום פעולות שיתישו את החיילים, כמו חסימת צירי תנועה והקמת מאחזים בלתי-חוקיים¹⁸ והודיע כי הוא-עצמו ידאג לארגון ולתיאום מרבי, וכי פעולות התושבים נגד הצבא יהיו מסונכרנות בצורה אפקטיבית באמצעות "רשימה של אנשים עם טלפונים המוזנקים באמצעות סמסים למקום האירוע". לקראת המאבק על פינוי המאחז הבלתי-חוקי במגרון, הודיע שדמי כי יצייד את אנשיו לעימות מול רשויות החוק והביטחון בקסדות ובאלות¹⁹.

בפרסומים פנימיים אלו, שנועדו לעיני מתנחלים ופעילים, ועדי המתיישבים לא הסתירו שמדובר בפעולות בלתי-חוקיות. בנוסף, פתחו הוועדים במסע הסתה פרוץ נגד חיילי צה"ל וכוחות הביטחון, המסכנים את חייהם בהגנה על שלומם. כך, לדוגמה, תיאר שדמי את כוחות הביטחון במכתב ששלח לתושבי בנימין: "צריך להתייחס ליריב כאל פושע, נקודה. שודד שרוצה לעקור אותך מביתך ולמסור את היישוב שלך לרוצחים ורמאים"²⁰.

הרוח שנשבה מן ההנהגה חלחלה היטב לשטח. במאי 2014 נעצרה צעירה מההתנחלות איתמר לאחר שכתבה בפורום אינטרנטי כי מבחינה הלכתית אין מניעה להרוג חייל צה"ל במהלך פינוי לילי של מאחז, וציינה כי היא "בעד זריקות אבנים בסיטואציות מסוימות, גם אם האבן תביא למותו של חייל"²¹. ההתבטאות הקיצונית הובילה לביקורת ציבורית חריפה. הציבור הישראלי אינו מודע לכך, אך כבר שנים דנים פעילי ימין בכורמים מגזריים מתי, איך ועד כמה מותר לפגוע בחיילי צה"ל²², ובמקרים שונים

16. "בני שב לשדה הקרב", "מעריב", 25.8.2009. <http://tinyurl.com/o889mz5>

17. ראו צילום מתוך אתר "ועד מתיישבי שומרון", תחת הכותרת "ערבות הדדית": <http://tinyurl.com/o395gx5>

18. ראו "איגרת מספר 1 לתושבי בנימין ממטה מאבק בנימין", מרץ 2008: <http://tinyurl.com/oa5agdg>

19. איציק שדמי, יו"ר ועד הפעולה בבנימין, בראיון לאתר "ארץ ישראל שלנו": <http://tinyurl.com/p39wddv>

20. ראו "איגרת מספר 1 לתושבי בנימין ממטה מאבק בנימין", מרץ 2008: <http://tinyurl.com/oa5agdg>

21. "אין שום בעיה הלכתית להרוג חייל פינוי לילי", "וואלה!", 7.5.2014. <http://tinyurl.com/nol7bbx>

22. ראו לדוגמה מקבץ תגובות בפורום "ארץ מולדת" של ערוץ 7 לשאלה "תג מחיר – בעד או נגד?". <http://bit.ly/iHMyyqPy>

נתפסו התארגנויות להעברת מידע חיוני על מנת לחבל בפעילות מערכת הביטחון בפינוי מאחזים²³.
 ואכן, לא אחת במהלך פינוי מאחזים נפצעו חיילים ושוטרים והושחתו כלי-רכב וציוד צה"לי יקר ערך.
 ב-2008, למשל, שיסו מתנחלים כלב במ"פ מילואים, שברו את ידו של סמג"ד במאחז יד-יאיר וניקבו
 צמיגי מכוניות של חיילי מילואים. בחברון הותקף קצין שניסה לעצור ילדים יהודים שיידו אבנים
 בפלסטינים²⁴. ב-2011 עשרות פעילי ימין פרצו לבסיס חטמ"ר אפרים, השחיתו רכבים ותקפו את
 המח"ט²⁵. ב-2012 התריע השב"כ על עלייה משמעותית במעורבות קטינים בפיגועים ובפעילות אלימה
 על רקע אידיאולוגי²⁶.

ב-2014 נפצעו שישה שוטרי מג"ב במהלך פינוי ארבעה מאחזים בלתי-חוקיים בהתנחלות יצהר
 שבשומרון. במהלך האירוע מאות בני אדם יידו אבנים לעבר השוטרים, הבעירו צמיגים וחסמו כבישים²⁷.
 באותה שנה צמיגי רכבו של מח"ט שומרון נוקבו פעמיים במחאה על הריסת מבנים בלתי חוקיים²⁸,
 ונערים מהתנחלות יצהר ניפצו את שמשת רכבו של קצין בדרגת סא"ל המשרת במנהל האזרחי²⁹.

23. ראו למשל: "החייל שהדליף מידע מואשם בריגול חמור", ערוץ 7, 13.4.2015: <http://bit.ly/1gnGM43>; "כתב אישום נגד פעילי ימין: ריגול אחר תנועות צה"ל וסיכלו פינוי מאחז", "הארץ", 8.1.2012: <http://bit.ly/1NSgQZr>; "חשד: לוחם צנחנים העביר מידע ל'חמ"ל המתנחלים", חדשות 10, 11.1.2012: <http://bit.ly/1eFBdg8>

24. "האלוף שמני:עלייה דרמטית באלימות המתנחלים", "הארץ", 2.10.2008: <http://bit.ly/1G6Jaka>

25. "עשרות פעילי ימין השחיתו בסיס ותקפו מח"ט; איש לא נעצר", "הארץ", 13.12.2011: <http://tinyurl.com/d54ttwx>

26. ראו "נתונים ומגמות בטרור ומענה הסיכול", בסיכום שנת 2012 של שירות הביטחון הכללי: <http://tinyurl.com/pgzrk5z>

27. ראו לדוגמה "עימותים ביצהר: 6 שוטרי מג"ב נפצעו בפינוי מבנים", "וואלה!", 8.4.2014: <http://bit.ly/1Mer5pl>

28. "שוב: צמיגי רכבו של מח"ט שומרון נוקבו ביצהר", "וואלה!", 6.4.2014: <http://tinyurl.com/ngf64s5>

29. "חשד: נערים מהתנחלות ניפצו שמשה לקצין", *ynet*, 29.3.2014: <http://bit.ly/1NO9u8H>

עבריינות בחסות ממלכתית: כך מממנים כספי המסים של אזרחי ישראל את יוזמי מדיניות "תג מחיר"

ב-2008 יו"ר המועצה האזורית שומרון דאז, גרשון מסיקה, תמך בהקמת עמותת "ועד מתיישבי השומרון", באמצעות כספי המועצה. זו הייתה אחת מהבטחות הבחירות של מסיקה: להקים גוף עצמאי שייאבק בפנינו עתידי של יישובים בשומרון³⁰. הארגון עלה לכותרות באחרונה, כשסרטון תעמולה שערורייתי שהפיק השווה ארגוני זכויות אדם ישראלים למשתפי פעולה עם הנאצים שסופם מוות בתלייה, וכן כשאיים לפטר את העובדים הפלסטינים בשטחים אם הצעת החוק לסימון מוצרי התנחלויות לא תיגנז. עם זאת, מעטים יודעים שהוועד יזם וקידם מדיניות "תג מחיר", פיתח תורת מאבק מפורטת נגד חיילי צה"ל, וקרא שוב ושוב לביצוע פעולות בלתי-חוקיות כמו חסימת כבישים, בניית מאחזים בלתי-חוקיים, הפרות סדר ואף הביע תמיכה בהצתות.

הוועד הוקם כעמותה, ומימו הראשון ניזון מתקציבי המועצה האזורית שומרון. אלא שהמועצה איננה עצמאית וממומנת ברובה מתקציבי ממשלה וממענקים שונים בגובה עשרות מיליוני שקלים מדי שנה. כך מממנים כספי המסים של אזרחי ישראל את ועד מתיישבי השומרון: על-פי נתוני הלמ"ס³¹, בשנים 2008-2012 שיעור השתתפות המדינה בתקציב המועצה עמד על 65 אחוז בממוצע מדי שנה. בשנים אלו הזרימה המדינה לקופת המועצה 767.8 מיליון שקל בסך הכל. לשם ההשוואה, בכלל המועצות האזוריות בישראל שיעור השתתפות המדינה עומד על 44 אחוז בממוצע בלבד. מכאן שהמועצה, כגוף ציבורי, נסמכת בכבוד על כספי מדינה – ובמקביל מממנת ארגון הפועל כנגד כוחות הביטחון.

דוחות כספיים של העמותה מגלים כי הוועד קיבל בשנה הראשונה לפעילותו 580 אלף שקל, תקציב שגדל בהדרגה עד 1.2 מיליון שקל ב-2013³² (ראו טבלה 1). בסך הכל קיבל הוועד כ-6.5 מיליון שקל מן המועצה האיזורית שומרון. כעת נחשף לראשונה כי מי שהשלימה את החסר הייתה הקרן האוונגליסטית "שובה ישראל", שתרמה לוועד בשנתו הראשונה 134 אלף שקל³³.

טבלה 1: תקציב ועד מתיישבי השומרון

2013	2012	2011	2010	2009	2008	
1,200,000	1,349,333	1,200,000	1,348,834	870,000	580,000	הכנסות מהמועצה האזורית שומרון
0	1,050	0	15,496	22,400	134,151	הכנסות מתרומות
166,380	89,652	27,050	27,050	102,404	4,570	הכנסות מפעילות
1,366,380	1,440,035	1,227,050	1,391,380	994,804	718,721	סה"כ הכנסות
88%	94%	98%	97%	87%	80%	שיעור מימון המועצה מכלל ההכנסות

30. "למרות הקיצוץ: ועד מתיישבי שומרון לא ייסגר", nrg, 18.5.15. <http://tinyurl.com/p5rnyev>

31. פרופיל לפי רשות מקומית, בתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: <http://bit.ly/ignDuxu>

32. ראו דיווחי העמותה לרשם העמותות ב-2009: <http://tinyurl.com/nwpcnocj>, וב-2013: <http://tinyurl.com/n2d3edz>

33. ראו דיווחי העמותה לרשם העמותות ב-2008, תרומות מעל 20 אלף שקל: <http://tinyurl.com/oystcdpp>

כפי שניתן לראות בבירור, תקציב העמותה נשען כמעט כולו על כספי המועצה. למרות זאת העדיפו ראשי הוועד להציג אותו כגוף "שאיננו תלוי ואינו מחובר לממסד. לא יונק ממנו ולא מושפע ממנו"³⁴. טשטוש זה אינו מקרי: הוא נועד להעמיד לרשות המועצה גוף רדיקלי שיפעל למענה, אך בו-בזמן ירחיק את שמה מפעילות אלימה ובלתי-חוקית שסכנה קיתונות של ביקורת ציבורית. מענה הרשום של העמותה הוא בכתובתו של דגן, שהיה, כאמור, סגנו ויועצו הקרוב של מסיקה וכיום ממלא את מקומו כראש המועצה שומרון. בין שאר הפעילים הבולטים בוועד ניתן למצוא את ראש מועצת שומרון לשעבר, בני קצובר (היום יו"ר הוועד), שגיא קייזלר (מנהל פעילות בשכר ברוטו שנתי של 281 אלף שקל³⁵), ועקיבא סמוטריץ'.

לצד ועד מתיישבי השומרון פועל ועד מתיישבי בנימין – גם הוא עמותה רשומה ("עמותת מתיישבי בנימין"), וגם הוא הוקם בשיתוף ראש המועצה האזורית, אבי רואה, שמכהן היום במקביל גם כיו"ר מועצת יש"ע. במכתב לתושבים שנשלח עם הקמת הוועד הדגיש יו"ר הוועד, איציק שדמי, כי הארגון עומד בקשר עם ראש המועצה, אך שומר על חופש פעולה מלא. "ברור שעצמאות המטה תשרת גם את ראש המועצה, ואין כאן המקום להאריך"³⁶, כתב.

הנתונים המצורפים חושפים לראשונה את היקף המימון הציבורי של ועד מתיישבי בנימין. הוועד מקבל תקציבים נדיבים מהמועצה האזורית בנימין: מיליון וחצי שקל ב-2011, 730 אלף שקל ב-2012³⁷, וב-2013 ו-2014 – 800 אלף שקל בשנה³⁸ (ראו טבלה 2). בסך הכל קיבל הוועד 3.8 מיליון שקל מן המועצה האזורית בנימין. גם שדמי מדגיש כי לא חלות על הוועד שום מגבלות: "מותר לנו לעשות מה שאנחנו מבינים"³⁹. יש לציין כי כיום אין לעמותה אישור ניהול תקין של רשות התאגידים.

טבלה 2: תקציב ועד מתיישבי בנימין

2014	2013	2012	2011	
800,000	800,000	730,000	1,500,000	הכנסות מהמועצה האזורית בנימין
אין פירוט	אין פירוט	0	194,557	הכנסות מתרומות
אין פירוט	אין פירוט	730,000	1,694,557	סה"כ הכנסות
		100%	88%	שיעור מימון המועצה מכלל ההכנסות

מקור: דיווחי העמותה למשרד המשפטים ודוח פירוט התמיכות של המועצה האזורית בנימין

34. ראיון עם בני קצובר, אתר "ישראלי פטריוטי", דקה 1:58, 26.7.2010. <http://tinyurl.com/pfsq2dh>

35. ראו רשימת מקבלי השכר הגבוה ב-2013 בדיווחי ועד מתיישבי השומרון לרשם העמותות: <http://tinyurl.com/p4d8efz>

36. ראו "איגרת מספר 1 לתושבי בנימין ממטה מאבק בנימין", מרץ 2008: <http://tinyurl.com/oa5agdg>

37. דוח כספי ועד מתיישבי בנימין לשנת 2011: <http://tinyurl.com/q3p6dqr> ולשנת 2012: <http://tinyurl.com/of6wlo4>

38. תמיכה לעמותות, מועצה אזורית בנימין, 2013: <http://tinyurl.com/qhfx84r> ו-2014: <http://tinyurl.com/pr23n5c>

39. "היד שמנענת את ההריסה", "ידיעות אחרונות", 6.1.2012. <http://tinyurl.com/otbhkoy>

מ"ערבות הדדית" ל"תג מחיר": התפתחות דפוסי הפעולה האלימים בשטחים

ועד מתיישבי השומרון פועל בשני מישורים, ולשם כך משתמש בשפה כפולה. מישור אחד כולל פנייה אל הקונצנזוס באמצעות קיום סיורי אח"מים, צילום סלבריטאים ביקבי בוטיק בשטחים ופיתוח תיירות המזמינה את הציבור לבקר בהתנחלויות. מישור אחר, אותו מעדיפים פעילי הוועד להצניע מכלל הציבור, הוא הדיאלוג הפנימי מול הימין המתנחלי, במסגרתו משמיע הוועד קול קיצוני, הכולל קריאה גלויה להפרות חוק ולפעילות נגד חיילי צה"ל וכוחות הביטחון. דיאלוג זה מתבצע באמצעות עלונים מקומיים, עיתונות מגזרית ורשתות חברתיות. "הקמת הוועד היא מעבר ממגננה להתקפה. הסתיימו הרדיפות הפוליטיות, העקירות והפינויים"⁴⁰, נכתב באתר הוועד (ונמחק מאז).

ב-2008, כשגילו שכוחות הביטחון מגיעים לבצע פינויים מהירים מבלי להודיע מראש, הגיעו בכירי הוועד למסקנה שעליהם לנקוט באמצעים דרסטיים. דפוס התגובה החדש שהגו זכה בתחילה לשם מעורר האמפתיה "ערבות הדדית". הביטוי המכובס הוגדר כבר אז בדיונים פנימיים בקרב פעילי ימין כ"תג מחיר"⁴¹. אחד הפרסומים הראשונים שדנים באסטרטגיה החדשה הוא מודעה מיוחדת לתושבים שפרסמו ועדי המתיישבים ביוני 2008⁴², וכתרתה: "ערבות הדדית כמפתח לניצחון". אותה ערבות הדדית תהפוך לימים ל"תג מחיר". על המודעה חתומים ועד מתיישבי השומרון, ועד מתיישבי בנימין ומטה "חומש תחילה". ועדי המתיישבים מתלוננים בה על "גורם ההפתעה" שמפעילים "כוחות ההרס" (כוחות הביטחון), וקוראים למתנחלים להתעמת עם חיילים, לבנות מאחזים לא חוקיים ולחסום צמתים:

"בימים אלו מתבצעת סדרת פעולות הרס המאחזים בשומרון, בנימין ויהודה. שיטת העבודה של הכוחות היא הגעה שקטה למאחז, הריסה מהירה לפני שמתפתחת מחאה ונסיגה זריזה. ניסיון העבר מלמד אותנו שהנעת ציבור גדול להגיע למאחז בתנאים כאלה מאזורים מרוחקים הוא מבצע כמעט בלתי אפשרי. רוב הציבור לא יגיע בזמן, ואלו שיגיעו, לרוב כבר לא יוכלו להכריע את המאבק לטובה. הגיע הזמן לשנות את צורת המאבק! במקום לרכז את המאבק לנקודת המאחז בלבד, יש לפזר אותו על פני נקודות רבות ככל הניתן. כל צומת, מאחז חדש או המרחב הפתוח, הם יעד נכון ומעשי למאבק. בפועל, חסימה של מספר צמתים, בניית מאחזים וטילים של בני נוער במקומות לא שגרתיים בו זמנית, תגרום לעומס אדיר על כוחות ההרס ליצירת מאבק רב גזרות, חוסר שליטה של השלטון על הנעשה ובטווח רחוק הבנה שפעולות כאלו בלתי אפשריות".

בבסיס שיטת הפעולה החדשה עמד הרצון לסכל, לעכב ולגבות מחיר כבד מכוחות הביטחון העוסקים באכיפת החוק. השיטה החדשה מעמידה באיום ממשי את חיילי צה"ל: היא מסיטה את הצבא מביצוע

40. ראו עמוד הבית של אתר ועד מתיישבי השומרון, 11.8.2010: <http://tinyurl.com/p2zvs3m>

41. "העליון: חמ"ל מאחזים אינו 'חסמב"ה נגד הבריטים', אלא מבצע מאורגן נגד צה"ל", "הארץ", 15.1.2012: <http://bit.ly/1JOGG1J>, וגם: "מקבלי החלטות יחשבו פעם נוספת לפני האירוע הבא", "בשבע", 29.6.2008: <http://bit.ly/1Mezt8w>

42. "ערבות הדדית כמפתח לניצחון", מודעה מטעם ועדי המתיישבים, יוני 2008. <http://tinyurl.com/nqal545>

מיטבי של משימותיו באזור רגיש ביטחונית, והופכת את חייליו – המסכנים את חייהם למען השמירה על ביטחון המתנחלים – לשמרטפים של חבורת פורעי חוק.

שדמי, יו"ר ועד מתיישבי בנימין, היה מהראשונים להשתמש במונח "תג מחיר". על רקע הניסיון לפנות את מאחז מגרון ב-2008, הסביר כי "הניסיון מוכיח שאם אתה אלים ולא מתחשב ולא מנסה לשכנע, אלא פשוט מאלץ את השלטון לרדת עד לברכיים, אתה מצליח. מה שראינו בשבוע שעבר זה עדיין פרווה. לכל דבר יש תג מחיר, ומדינת ישראל צריכה לשקול אם היא מוכנה לשאת בתוצאות"⁴³. יו"ר ועד מתיישבי השומרון, בני קצובר, הסביר גם הוא בהזדמנויות שונות כי פעולות "תג מחיר" מכוונות בעיקר נגד כוחות הביטחון: "דבר ראשון צריך ליצור הרתעה - לבנות תאים בכל היישובים, שיהיו מוכנים למאבק. אני לא מציע לנסות אותנו. נגמרו ההצגות. מאבק נחוש ללא היסוסים הוא המודל הנכון. אפשר להגיע לסדרי גודל ששום שלטון לא יעז להתמודד נגדו"⁴⁴. בהזדמנות אחרת הסביר את הנוהל החדש כך: "אתם מפנים מאחז? אוקי. אנחנו מגיבים מעתה לכל פינוי קרוון. תמיד תהיה פעולת מחאה בתגובה, ויש לנו קשת רחבה של דברים לעשות. המסר הוא ששום פינוי לא יעבור ללא תגובה, זה גורר הרבה מאוד מאמצים מצד המשטרה והצבא"⁴⁵.

הרציונל העומד מאחורי האסטרטגיה החדשה הוצג גם בעיתון "בשבע". לאחר אירועי "תג מחיר" הראשונים ביצהר ביוני 2008, פרסם הביטאון המתנחלי כתבה בהשתתפות נציגי מטה המאבק של המתישבים, שהציגה דרכי תגובה חדשות לפינוי מאחזים: "כניסה לכפרים הערביים הסמוכים ונקיטת פעולות הרס...התססת אזורים נרחבים כמחאה על הרס או פינוי, ולא רק בנקודה הספציפית בה התבצע ההרס"⁴⁶. פעיל בוועד הסביר: "כל דבר כזה יגרור מבחינתם (הצבא והמשטרה) עבודה של שבוע שלם אחר כך בשטח". בכתבה נטען כי השיטה הוכיחה את עצמה, שכן כוחות צה"ל דיווחו בקשר שאין ביכולתם לשלוח חיילים לטפל בכל פעולות המחאה הבלתי-חוקיות באזור, כמו שריפת שטחי מרעה והצתת בתים.

43. יו"ר ועד הפעולה בבנימין איציק שדמי בראיון לאתר "ארץ ישראל שלנו", <http://tinyurl.com/p39wddv>.

44. יו"ר ועד מתיישבי השומרון בני קצובר בראיון לאתר "ארץ ישראל שלנו": <http://tinyurl.com/pfgzje>.

45. "בני שב לשודה הקרב", "מעריב", 25.8.2009. <http://tinyurl.com/o889mz5>.

46. "מקבלי ההחלטות יחשבו פעם נוספת לפני האירוע הבא", "בשבע", 29.6.2008. <http://tinyurl.com/ns4zks8>.

נוהל קרב: פרסומים גלויים מעודדים פגיעה בחיילי צה"ל

אסטרטגיית "תג מחיר" יושמה לראשונה ביוני 2008, לאחר שכוחות משטרה וצבא הרסו מבנה לא חוקי במאחז גבעת שקד הסמוך ליצהר. לאחר אותו אירוע שבו הוצתו מטעי עצי זית בבעלות פלסטינית יצא הוועד בהודעה בעיתון המועצה המקומית קדומים בה שיבח את ההתנגדות לפינוי שכללה חסימות כבישים ושריפות רבות⁴⁷: "זו דוגמה אמיתית לכך שגבולות המאבק נקבעים על-ידי המתיישבים". המועצה, בראשות מסיקה, מיהרה להציב במקום "קרוואן מחודש לתפארה" מיד בתום האירוע.

במסמכים שהוגשו לבית המשפט ונחשפים כאן לראשונה הוצגה "תוכנית העבודה"⁴⁸, מסמך פנימי שפעילי הוועד חילקו לתושבים. בצדו האחד מופיע מס שפתיים הקורא להימנע מעימותים עם כוחות הביטחון, אך בצדו השני נכתב במפורש כי הוועד קורא לביצוע פעולות תג מחיר, בשמן המכובס – "ערבות הדדית": "כוחות ההרס מאורגנים למבצע צבאי לכל דבר, והיכולת למנוע את הגעתם בעייתית. אסור שפעולות ההרס יעברו ללא תגובה הולמת...אנו קוראים לציבור התושבים לצאת לעת ערב לצומת לפעילות בעלת משקל...בסיום האירוע יושבים המפקדים ומסמכים אותו. חשוב מאוד שבסיכום זה יהיה ברור שכל ניסיון הריסה כולל עימות בצמתים...מצורפת בזה קריאת ועד המתיישבים, בחתימת רבני ויו"ר מזכירות היישובים, ל'ערבות הדדית!'. לנוחיות המשתמשים צורפה לתוכנית מפת הצמתים החשובים שיש לחסום על-מנת להקשות על חיילי צה"ל באופן מרבי. פרסומים אלה מוכיחים בבירור כי ועד מתיישבי השומרון השתמש בכספי הציבור שהוזרמו אליו לתיאום פעילויות בלתי-חוקיות שמטרתן אחת: להקשות על כוחות צה"ל למלא את משימותיהם הביטחוניות, על-מנת להגן על פרויקט המאחזים. הנהגת המתנחלים הקפידה לטעון בתקשורת כי פעילי "תג מחיר" הם "נוער שוליים"⁴⁹, אך לא כך הדבר. כפי שכעת נחשף לראשונה⁵⁰, עיקרי "דוחות פעולה" מטעם הוועד הובאו לידיעת המועצה האזורית, ועליהם דווח למנכ"ל המועצה ולגזברו בבירור, כי יש בהם אינדיקציות לכך שכספי המועצה מממנים פעולות "תג מחיר".

המועצה, אם כך, העבירה ביועין תקציבים למובילי הקו המיליטנטי, שלא תמיד טרחו להסתיר אותו. בני קצובר, יו"ר הוועד, סיפר בראיון ל"מעריב" כי כדי למנוע פינוי מאחזים, יש לחסום כניסה לבסיסים צבאיים ולהתנכל ליישובים פלסטיניים: "אפשר לעמוד עם שלט ליד הצומת, אבל מי יודע, אולי השלט יעבור פתאום למרכז הכביש ויחסום אותם? אפשר גם להבעיר צמיגים. יש משהו יחסית חדש שאנחנו עושים, ישיבות מחאה מול הבסיסים של החטיבות. לפעמים רק יושבים, לפעמים חוסמים את הדרך, אבל רק כדי להעביר מסר. ואפשר גם לקיים צעדה לעבר כפר ערבי. את זה אני פחות ממליץ, אבל להיכנס לכפר ערבי זה גם אפשרי"⁵¹.

47. ראו צילום המודעה שפורסמה בעיתון מועצת קדומים, 28.6.2008: <http://tinyurl.com/netd6a2>

48. ראו "יוצאים למאבק-תוכנית עבודה", מתוך המסמכים שהוגשו לבית המשפט: <http://tinyurl.com/on2ejln>

49. "לטפל בנוער השוליים המגיע ליצהר", ערוץ 7, 19.4.2014. <http://tinyurl.com/np7s5fn>

50. ראו כתב הגנה, "ידיעות אחרונות" ואח' נגד המועצה האזורית שומרון ואח': <http://tinyurl.com/or5q4fp>

51. "בני שב לשדה הקרב", "מעריב", 25.8.2009. <http://tinyurl.com/o889mz5>

הרקע לדברים הוא מסע הנקם שביצעו תושבי יצהר בכפר עסירה אל-קבלייה בספטמבר 2008, בתגובה לדקירת ילד במאחז שלהבת הסמוך ליצהר. כ-100 מתנחלים ירו באוויר, יידו אבנים, השחיתו רכוש והציתו בתים בכפר. קצובר הביע את אי-שביעות רצונו מהתגובה: "היו יריות, נכון. אבל הן היו באוויר. הדבר היחיד שהיה זה שזרקו אבנים. וגם, רק על שמשות, לא על אנשים. אלו אבנים שזורקים רק על המעטפת של הכפר, והיא פוגעת בשמשות, בתריסים, אולי בכלי רכב...המסר היה חלש מדי"⁵².

על-פי מקור בכיר במועצת יש"ע⁵³, ביולי 2010 קצובר ארגן באופן אישי חסימות של 15 צמתים בתגובה להרס קרוואן בגבעת רונן. מאות מפגיני ימין נענו לקריאה, התעמתו עם כוחות מג"ב והציתו מספר שדות בבעלות פלסטינית בסמוך ליצהר⁵⁴. באותה עת דאג קצובר לקרוא בקולו⁵⁵ לציבור לצאת להפרות סדר וחסימות כבישים בתגובה לאירוע, ואף איים: "שיתיישבו על הכביש, לא צריך רכבים. אני יודע מהשמועה שיהיו מקומות שיעשו פעולות נוספות, נוסח תג מחיר המפורסם", והיתמם: "אנחנו לא מזמינים את זה". ההיתממות של קצובר מביכה במיוחד לאור המסמך שהנפיקו ועדי המתיישבים בדיוק באותה עת, הקורא בבירור לנקוט בפעילויות שיגבו מחיר מצה"ל. לפרסום צורפה מפת צמתים בה נכתב:

"שוב הגיעו היום כוחות ההרס לשומרון... כמתוכנן על ידי ועד המתיישבים, רבני ומזכיריות היישובים התושבים נקראים לצאת ל"ערבות הדדית" בצומת הסמוך ליישובכם... על כולנו להשתתף במחאה!...ערבות הדדית. לא נותנים לכוחות להרוס וללכת לנוח"⁵⁶.

בשעה שקצובר הדגיש כי הפרות הסדר הבלתי-חוקיות מאורגנות על ידי ועד מתיישבי השומרון, הוא העדיף להעלים את המימון הציבורי על סך מיליוני שקלים המועבר מדי שנה לארגון שבראשו הוא עומד. "אנחנו גוף שאיננו תלוי ואיננו מחובר לממסד, לא יונק ממנו ולא מושפע ממנו"⁵⁷, טען. בהזדמנות אחרת הסביר את המעמד המיוחד ממנו נהנה הארגון כך: "ועד פעולה יכול להרשות לעצמו מה שאחרים לא יכולים. אין עלי הגבלות, למרות שהכל נעשה בשיתוף פעולה"⁵⁸.

52. שם.

53. "היד שמנענת את ההריסה", "ידיעות אחרונות", 6.1.2012. <http://tinyurl.com/otbhkoy>

54. "מתנחלים חסמו צמתים והתעמתו עם מג"ב", ynet, 26.7.10. <http://bit.ly/1HMEalR>

55. "הערב! חסימת 20 כבישים בשומרון", אתר "ישראלי פטריוטי", 26.7.2010. <http://bit.ly/1S8u84p>

56. למודעה עצמה ראו: <http://tinyurl.com/nmczaue>

57. ראיון עם בני קצובר, אתר "ישראלי פטריוטי", דקה 1:58, 26.7.2010. <http://tinyurl.com/pfsq2dh>

58. "בני שב לשדה הקרב", "מעריב", 25.8.2009. <http://tinyurl.com/o889mz5>

"חמ"ל המאחזים": מעקב אחרי כוחות צה"ל

ב-2012 הוגש לבית המשפט בירושלים מסמך החושף כי בכירי הוועד סייעו לחוליה של מארגני "תג מחיר" חמור שכלל התפרעות בבסיס חטמ"ר אפרים, השחתת כלי-רכב צבאיים, פציעת הסמח"ט ויידוי אבנים על מפקד החטיבה⁵⁹. ממסמכים שהגישה פרקליטות מחוז ירושלים לבית המשפט⁶⁰ עולה כי מארגני הפעולה, שביקשו לסכל פינוי מאחז, הפעילו תצפיתנים וסיירים והצליחו לאסוף מידע מודיעיני רגיש על כוחות צה"ל בשטח, ואף לשים את ידיהם על מסמכים מסווגים רבים, בהם תצלומי אוויר של בסיסים צבאיים⁶¹.

יש לציין כי ארבעה חודשים לפני התקרית החמורה, הורחקו חלק מחברי החוליה מביתם בהתנחלות יצהר בעקבות מידע מודיעיני שהגיע לשב"כ, אשר הצביע על כוונתם לארגן פעילויות תג מחיר אלימות בשטחי יהודה ושומרון⁶². אחד מהם, פעיל ימין בשם עקיבא הכהן - צבר באותה עת עשר עבירות קודמות לחובתו, ביניהן תקיפה בנסיבות מחמירות, תקיפת שוטר, והחזקת אגרופן⁶³. בשב"כ אף קשרו בין המורחקים למקרי הצתות מסגדים וכלי רכב של פלסטינים אך כל זה לא מנע מראש המועצה האזורית שומרון, גרשון מסיקה, לצאת להגנתם, להתייצב ב"מפגש החיזוק"⁶⁴ שהתרחש לכבודם ואף להפנות אצבע מאשימה אל עבר כוחות הביטחון. "השב"כ עשה מעשה נבלה שלא יעשה", אמר.

זמן קצר לאחר מכן, כך עולה מכתב האישום⁶⁵, הפעילו חברי החוליה "חמ"ל מאחזים" – מוקד טלפוני לאיסוף מידע על תנועות "חשודות" של כוחות הביטחון. אל החמ"ל זרמו דיווחים על פריסת כוחות צה"ל, התנהלות מבצעית וגודל הכוחות. השב"כ תפס בידי המורשעים מסמך מפורט המגלה מנין הגיע אליהם המידע לפני שביצעו את העבירה, בין היתר מבכירי הוועד יוסי דגן, בני קצובר ושגיב קייזלר.

קצובר אישר את מעורבות הוועד⁶⁶, והבהיר כיצד סייע המימון הציבורי לפעולה הבלתי-חוקית: לפי קצובר, כבר שנים שהוועד מפעיל "מוקד חירום, המקבל קריאות של תושבים המדווחים על תנועה חריגה של כוחות צה"ל, כדי להתריע על כוונות לגירוש והרס של כוחות הביטחון... יש לנו עשרות אלפי אנשים שביקשו להיות מנויים על שירות זה של מסרונים, והוא הוכיח את עצמו לא אחת. אם פעולה זו, שלעניות דעתי היא דמוקרטית לחלוטין וקוראת לאנשים לבצע פעולות מחאה לגיטימיות... היא פעולת ריגול, אז גם אני מרגל". תמוהה למדי הישענותו של קצובר דווקא על הדמוקרטיה, שכן לדבריו "הדמוקרטיה הישראלית סיימה את תפקידה, וחייבת להתפרק ולהתכופף בפני היהדות"⁶⁷.

59. "עשרות פעילי ימין השחיתו בסיס ותקפו מח"ט; איש לא נעצר", "הארץ", 13.12.2011. <http://tinyurl.com/d54ttxw>

60. ראו מדינת ישראל נ' הכהן (עציר) ואח', ביהמ"ש המחוזי ב-ם, ת"פ 13747-01-12. <http://tinyurl.com/ne9qtk5>

61. "יו"ר הקואליציה אלקין מופיע כמוסר מידע לפעילי הימין שהואשמו במעקב אחר צה"ל", "הארץ", 8.1.2012. <http://bit.ly/1Hg4lvA>

62. "לקראת ספטמבר? צווי הרחקה הוצאו ל-12 מתנחלים" וואלה, 02.8.11. <http://tinyurl.com/qharqg7>

63. ראו גר דין בת"פ 13747-01-12, מדינת ישראל נ' עקיבא פנחס הכהן ואח'

64. "תושבי יצהר נפרדו מהמורחקים", ערוץ 7, 04.8.11. <http://tinyurl.com/nmko2qc>

65. "כתב אישום נגד פעילי ימין: ריגולו אחר תנועות צה"ל וסיכלו פינוי מאחז", "הארץ", 8.1.2012. <http://bit.ly/1Cpdpbu>

66. "בני קצובר: אם התרעה על פינוי היא ריגול-גם אני מרגל", ערוץ 7, 3.1.2012. <http://tinyurl.com/nlu7hee>

67. "בני קצובר: לפרק את הדמוקרטיה ולהכפיף אותה ליהדות", "הארץ", 8.1.2012. <http://tinyurl.com/7p56wfu>

www.molad.org

משרד 077 706 0200

פקס 077 701 0209